

# VĂN HỌC MẠNG TRONG TIẾN TRÌNH PHÁT TRIỂN CỦA VĂN HỌC VIỆT NAM

TS Hà Thanh Vân

Viện Khoa học Xã hội vùng Nam Bộ, Viện Hàn lâm Khoa học Xã hội Việt Nam

Với sự ra đời và phát triển của internet trên thế giới nói chung và tại Việt Nam nói riêng, đã dần hình thành những thế hệ công dân mạng (netizens). Đi kèm theo đó là những hoạt động đa dạng, phong phú trên mạng về mọi lĩnh vực, trong đó có văn hóa nghệ thuật, với sự ra đời của văn học mạng. Có thể nói, dòng văn học này đã đóng góp đáng kể vào việc thay đổi diện mạo cũng như góp phần phát triển và quảng bá văn học Việt Nam.

## Sự phát triển của văn học mạng tại Việt Nam

Với sự phát triển mạnh mẽ của khoa học và công nghệ, đặc biệt là sự phát triển của công nghệ thông tin, cụ thể là sự ra đời của internet, cuộc sống của con người ngày càng được số hóa và có nhiều thay đổi. Cộng đồng công dân mạng Việt Nam cũng đang bắt nhịp để phát huy những ứng dụng đa dạng mà internet mang lại. Ngày nay, các bạn trẻ không chỉ lên mạng để đọc tin tức, tìm kiếm thông tin, tra cứu, giải trí... mà còn lên mạng để viết blog, bộc lộ cá tính, sở thích... của bản thân mình, trong đó, không ít người đã sử dụng internet như một công cụ để chuyển tải các sáng tác của mình đến với công chúng.

Nhà văn Trang Hạ - người chủ yếu thành danh nhờ sáng tác trên mạng cho biết: “Tác phẩm được coi là văn học mạng khi được sáng tác từng phần trên mạng, quan trọng hơn là phải được độc giả tham gia vào quá trình sáng tác, thậm chí thay đổi

cả kết cấu nội dung, văn phong của tác phẩm. Ở đó tác giả xây dựng được nhóm công chúng cho riêng mình, nhận những lời bình phẩm của độc giả để thay đổi tác phẩm của mình. Chính độc giả mới là người khai sinh tác phẩm văn học mạng chứ không phải nhà văn mạng. Sự đón nhận, truyền bá của bạn đọc mới biến một văn bản mạng thành một tác phẩm văn học mạng”. Đồng quan điểm với nhà văn Trang Hạ và có phần “cực đoan” hơn là nhà thơ Inrasara, ông cho rằng: văn chương mạng phải là văn chương của “các tác giả chỉ muốn xuất hiện trên mạng. Họ sống đời sống văn chương của mạng, viết trên mạng, vận dụng ưu thế kỹ thuật của internet, xử lý thông tin trên mạng, tương tác trên mạng, tồn tại trên mạng, buồn vui trên mạng, hy vọng hay thất vọng cũng trên mạng... Họ là công dân mạng toàn phần. Và có thể nói, đây là thứ văn chương mạng đúng nghĩa, khác hẳn các sáng tác được đăng trên mạng. Văn chương mạng khi in ra giấy

sẽ mất đi hơi thở đời sống mạng và giảm “giá trị đích thực” của nó không ít!”.

Vi vậy, có thể định nghĩa: “Văn học mạng là những tác phẩm văn học được nhà văn sáng tác trực tiếp trên mạng, với tâm thế của một công dân mạng, thu hút được sự theo dõi của đông đảo công chúng sử dụng mạng và khi in thành sách giấy, tác phẩm văn học đã trải qua nhiều lần chỉnh sửa”. Với quan điểm này, trong thời gian vừa qua, kể từ khi internet chính thức được cung cấp dịch vụ ở Việt Nam vào ngày 19/11/1997, thì văn học mạng đã góp phần đáng kể vào việc thay đổi diện mạo cũng như quảng bá văn học Việt Nam ra thế giới.

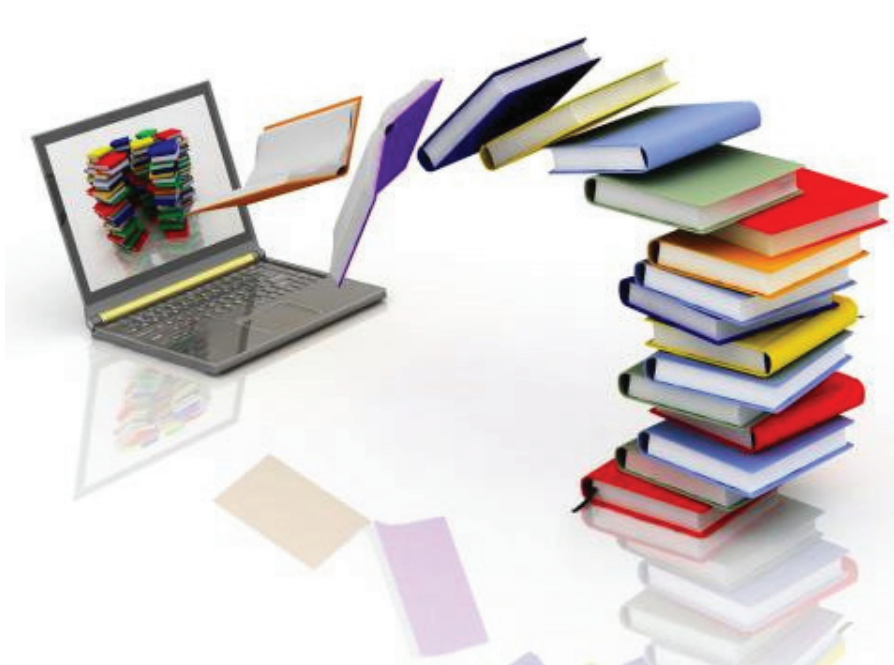
## Đóng góp của văn học mạng trong tiến trình phát triển văn học đương đại

Trước hết, văn học mạng đã mang lại một phương thức sáng tác mới, khác với những phương thức sáng tác truyền thống, cho ra đời nhiều tác phẩm hơn so với những thời kỳ trước đó, giúp độc

## ■ Công nghệ, Sản phẩm và Đời sống

giả tiếp cận tác phẩm văn chương dễ dàng hơn, nhanh chóng hơn. Một số nhà văn nhờ vào sự hoạt động tích cực trên mạng cả trong văn học và ngoài văn học đã được thế giới biết đến như Đặng Thân, Nguyễn Hữu Hồng Minh... Đồng thời, nhiều hoạt động giao lưu, trao đổi giữa các nhà văn Việt Nam và các nhà văn nước ngoài cũng phổ biến hơn nhờ vào sự kết nối mạng. Những tác giả văn học mạng Việt Nam gây được nhiều ấn tượng đối với độc giả như: Đặng Thân, Nguyễn Thế Hoàng Linh, Nguyễn Hữu Hồng Minh, Đặng Thiệu Quang, Song Hà, Nguyễn Phong Việt, Nguyễn Ngọc Thạch, Nguyễn Đăng Khoa... và còn nhiều tác giả trẻ khác nữa. Mỗi người đều có những đề tài riêng, những thế mạnh riêng trong sáng tác.

Văn học mạng tại Việt Nam đã đạt được những thành tựu đáng kể. Trước hết là việc hình thành thế hệ những tác giả văn học mạng có sức ảnh hưởng đối với công chúng, trong khoảng 20 năm trở lại đây. Họ hầu hết là những người thuộc thế hệ 7X, 8X, 9X và cả thế hệ sinh sau năm 2000. Tất nhiên, cũng phải kể đến một bộ phận các nhà văn đã thành danh từ lâu, hiểu được sức mạnh của internet nên cũng sử dụng các trang mạng và blog cá nhân để chuyển tải sáng tác của mình, chẳng hạn như cố nhà văn Nguyễn Huy Thiệp, cố nhà văn Triệu Xuân, nhà thơ Inrasara, nhà thơ Hồng Thanh Quang... Nhưng hầu hết những tác giả này chỉ đưa sáng tác của mình từ văn bản in giấy lên mạng, chứ không trực tiếp sáng tác tác phẩm online



như các tác giả văn học mạng. Hiện nay, có thể nói ngoài những tên tuổi đã thành danh từ nhiều năm về trước, các tác giả mạng cũng góp phần đáng kể trong đời sống văn học đương đại.

Khác với văn học in giấy truyền thống, văn học mạng tạo ra cơ hội cho độc giả tiếp cận nhanh chóng nhất đối với tác phẩm của nhà văn và phản hồi trực tiếp đối với nhà văn. Có thể nói, cùng với sự phát triển của internet, những người cầm bút đã có cơ hội dễ dàng hơn bao giờ hết để chuyển tải tác phẩm của mình đến với người đọc, cũng như để lắng nghe ý kiến phản hồi của độc giả một cách thuận tiện, nhanh chóng. Công cụ duy nhất của người sáng tác cũng như độc giả là một máy tính có kết nối mạng internet. Người viết chủ động công bố tác phẩm của mình mà không cần thông qua nhà xuất bản hay sự góp sức của các biên tập viên. Do tính chất “động”

của mạng internet nên các sáng tác có thể được thay đổi, gỡ bỏ, sửa chữa, thêm thắt theo ý kiến góp ý của các độc giả. Các nhà văn có thể dễ dàng thử nghiệm những sáng tác mới, sáng tạo ra những tình tiết mới, câu thơ mới... để bổ sung cho tác phẩm của mình theo thời gian. Nhà văn Phan An trước khi xuất bản những truyện ngắn của mình đã đăng lên blog và diễn đàn để thăm dò ý kiến của người đọc và khi tác phẩm “Giường” ra đời, thì những truyện ngắn trong đó đã được trau chuốt, gọt giũa hơn so với khi còn nằm trên mạng.

Nhờ vào sự phát triển của mạng xã hội, độc giả ngày nay có thể trực tiếp giao lưu trò chuyện với nhà văn, tiếp nhận phản hồi của nhà văn với ý kiến đóng góp của mình, cũng trực tiếp thấy được chân dung sống động của nhà văn, điều mà trước kia không thể có. Chính vì thế, đời sống văn học mạng nhiều màu sắc sinh

động hơn, thực tế hơn.

Không gian sáng tạo của các tác giả văn học mạng được mở rộng, không chỉ là không gian cụ thể trong tác phẩm của các tác giả, mà còn là không gian của ngôn ngữ. Ngôn ngữ trên mạng là một cơ hội cho các nhà văn thể nghiệm và ngôn ngữ này có thể thay đổi rất nhanh nhạy theo thị hiếu của người đọc. Khoảng 10 năm về trước, nhiều entry (bài viết trên blog) với tựa đề rất câu khách của Keng đã góp phần giúp cho tác phẩm “Dị bản” bán rất chạy, đó là những entry: *Yêu cũng được, không yêu cũng chẳng sao, Những cuộc tình chia ly chậm chậm, Tình ảo như cánh diều đang bay...* Hay một loạt tác phẩm của Anh Khang, Iris Cao và Hamlet Trương cũng rất ăn khách nhờ vào lối đặt tên thu hút sự chú ý của độc giả. Tác phẩm “Ký ức vụn” của nhà văn Nguyễn Quang Lập xuất phát từ blog cũng là một thể nghiệm lạ. Tập tản văn này đậm đặc ngôn ngữ mạng với những khẩu ngữ thường dùng, những tiếng “hi hi”, “he he” rất quen thuộc khi chat (nói chuyện trên mạng).

Tuy nhiên, không gian rộng mở của internet cũng giống như một con dao 2 lưỡi. Trong một thế giới tưởng là ảo mà không ảo, khi mà mỗi ngày, mỗi giờ, lượng thông tin mới ập đến nhanh như vũ bão, những sáng tác của các nhà văn cũng sẽ rất nhanh lướt qua mắt người đọc rồi trôi vào quên lãng. Với lượng thông tin hàng ngày trên mạng, để được nhớ đến, được bạn đọc chờ mong, đón nhận những sáng tác online, thì vẫn là một thách thức không nhỏ

đối với các nhà văn dần thân vào nghiệp viết trên mạng.

Khi đã thành danh trên mạng, mục đích hướng đến của các nhà văn Việt Nam vẫn là in thành sách giấy. Cho nên, không phải ngẫu nhiên mà nhiều nhà nghiên cứu và bản thân các nhà văn, khi so sánh với dòng văn học mạng ở các nước lại có quan niệm cho rằng ở Việt Nam chưa có văn học mạng thật sự. Trong khi ở Trung Quốc, theo ước tính, có khoảng 2 triệu người cầm bút trên mạng và nhiều người trong số đó đã trở nên giàu có nhờ vào việc viết văn online, tức là để đọc tác phẩm của họ trên mạng, độc giả phải trả một số tiền. Ở Việt Nam, chủ yếu là đọc tác phẩm miễn phí và người viết hy vọng vào “hiệu ứng best - seller” khi tác phẩm in thành sách. Ngoài ra, trong khi Trung Quốc đã có các hiệp hội như Hiệp hội Văn học mạng tiếng Hoa, Hiệp hội Văn học mạng Trung Quốc, Hội Biên tập Văn học mạng, Tuần lễ văn học mạng diễn ra thường niên, các giải thưởng về văn học mạng do các nhà văn và độc giả bình chọn... thì ở Việt Nam văn học mạng mang tính phát triển cá nhân và tự phát là chính.

\*

\* \*

Thực tế, văn học mạng không phải là sản phẩm thứ cấp của văn học, nó có những đặc thù riêng mà văn học truyền thống không thể có được. Nhưng cũng từ đó hình thành nhiều vấn đề cần phải quan tâm. Văn học mạng đã tạo ra một bộ phận độc giả dễ dãi, hài lòng với những tác phẩm kém

chất lượng do không có một cơ chế thẩm định, đánh giá công minh, nghiêm ngặt. Do đó, đối với những tác phẩm có nội dung vi phạm thuần phong mỹ tục hay có tác động xấu về mặt xã hội cần được xử lý kịp thời bằng những quy định và cơ chế phù hợp, rõ ràng. Ngoài ra, việc theo dõi thường xuyên dư luận của công chúng cũng là cách để các cơ quan quản lý nhà nước vừa nhìn thấu đáo được giá trị của tác phẩm văn học mạng, vừa đánh giá sự tiếp nhận của công chúng, từ đó có những điều chỉnh kịp thời trong định hướng phát triển văn học. Cũng cần nghĩ tới việc thành lập các tổ chức, hiệp hội về văn học mạng (có thể đặt dưới sự quản lý của Hội Nhà văn Việt Nam) giúp cho việc quản lý được chặt chẽ hơn, đồng thời cũng là động lực cho văn học mạng Việt Nam phát triển. Bởi, văn học mạng cũng là sự thích ứng của đời sống văn học đương đại trong bối cảnh toàn cầu hóa, khi mà các phương tiện kỹ thuật giúp người ta xích lại gần nhau hơn ☞

#### TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. <https://thethaovanhoa.vn/van-hoa/chinh-doc-gia-khai-sinh-ra-tac-pham-van-hoc-mang-n20090717041231563.htm>.
2. <https://toquoc.vn/tiep-nhan-van-hoc-mang-cua-cong-chung-99120820.htm>.